

УДК 338.27:658.15

О.Ю.Клементьєва*Київський національний економічний університет*

Прогнозування фінансового стану в системі управління підприємством

В статті розглянуто управлінський аспект прогнозування та наведена порівняльна характеристика прогнозу та плану. З'ясована сутність та роль прогнозування фінансового стану підприємства, визначені його функції та задачі.

прогноз, план, прогнозування фінансового стану підприємства

Функціонування підприємства завжди пов'язане з вибором рішення з кола можливих, а вірний вибір неможливий без урахування позитивних і негативних наслідків його дії. Сьогодні неможна недооцінювати роль прогнозування, адже передбачення перспектив розвитку дозволяє своєчасно виявити негативні тенденції і вжити заходів щодо їх уникнення [1, с.29]. Потреба в прогнозуванні, як особливому виді науково-прикладного аналізу, пов'язаному з майбутнім і невизначеністю цього майбутнього, виникає в різних сферах підприємницької діяльності.

Історично прогнозування виникло багато століть тому, а його становлення було пов'язане з виникненням капіталістичного способу виробництва. Розвиток прогнозування приходить на останню чверть XIX століття, що пов'язане зі спробами спрогнозувати тенденції зміни основних виробничих показників на основі їх аналізу [2, с.17-25]. В даний час проблемами майбутнього займається нова дисципліна - футурологія (від латинського «футурум» - майбутнє) або прогностика [3, с.9].

Сьогодні значна увага в прогностиці приділяється прогнозуванню на макрорівні, тому виникає гостра необхідність в розробці деяких методологічних основ для прогнозування на мікрорівні.

Однією з складових прогнозування на мікрорівні є прогнозування фінансового стану підприємства, яке у вітчизняній науці практично не досліджено. Тому має сенс приділити увагу економічному змісту прогнозування фінансового стану підприємства. Для визначення поняття прогнозування фінансового стану підприємства необхідний окремий аналіз суті прогнозування та фінансового стану підприємства, з подальшим їх синтезом.

Взагалі, в наукових джерелах проблема сутності прогнозування фінансового стану підприємства фактично не розглядається, тому були окремо досліджені роботи присвячені економічному прогнозуванню (В.І.Борісевич, Л.П.Владимірова, С.В.Глівенко, Б.А.Ерзікян, В.Г.Золотогоров, Т.Ф.Кондратьєва, В.І.Науменко, Б.Я.Панасюк, Г.В.Прісенко, В.І.Романекно, Е.І.Равікович, М.О.Соколов, Ю.Н.Тронін, Е.А.Черний, Р.Т.Юлдашев), і роботи, які вивчають фінансовий стан підприємства (В.Г.Артеменко, І.Т.Балабанов, О.М.Бандрука, М.В.Беллендер, Т.Б.Бердникова, А.В.Каліна, В.В.Ковальов, М.І.Конева, А.Б.Крутік, В.О.Мец, Г.В.Савіцька, В.А.Яценко).

Прогнозування - особлива форма наукового передбачення, яка має дві різні площини конкретизації: власне передбачаючу (deskriptivnu, описову) і пов'язану з нею -

передвказівну (прескриптивну, предписательну), яка реалізується через планування і відноситься до категорії управління. Взагалі під прогнозом розуміється опис можливих або бажаних перспектив, станів, рішень проблем майбутнього. Передвказання є власне вирішенням цих проблем, яке передбачає використання інформації про майбутнє в цілеспрямованій діяльності.

Таким чином, в проблемі прогнозування розрізняють два аспекти: теоретико-пізнавальний і управлінський, пов'язаний з можливістю ухвалення управлінських рішень на основі одержаного знання про майбутнє.

В науковій літературі існує багато різних точок зору на сутність прогнозування на мікрорівні. Зокрема [2], прогнозування на рівні підприємства розглядає тільки з точки зору розробки бізнес-планів. Даний підхід звужує рамки прогнозування, оскільки бізнес-планування є однією зі складових прогнозування. Окремі науковці [4] ототожнюють поняття прогнозування і планування, що є неприпустимим, оскільки прогнозування і планування це два абсолютно різних поняття, хоча між ними існує певний взаємозв'язок. До цього ж слід зазначити, що в певних джерелах зустрічається твердження про те, що «планування, як вид діяльності, набагато ширше ніж прогнозування, оскільки останнє має справу лише з імовірними подіями і результатами» [5, с.76]. Важко погодитися з даною думкою, оскільки прогнозування є основою планування, а як відомо надбудова (планування) не може бути ширше за базис (прогнозування).

Порушуючи дискусійне питання, стосовно сутності прогнозування і планування, необхідно провести категоріальний аналіз прогнозу і плану. Визначити відмінності між прогнозом і планом дозволяє розроблена автором табл. 1.

Підсумком проведеного дослідження є висновок про те, що прогнозування є необхідним складовим елементом управління і однією з основних умов ефективного планування. Саме цим визначається його значущість в системі управління підприємством. Будь-якому рішенню повинні передувати аналіз ситуації, що склалася, і прогноз наслідків ухвалення або не ухвалення того або іншого управлінського рішення

Стосовно прогнозування фінансового стану підприємства, то загалом під вказаним поняттям слід розуміти передбачення наявності, забезпечення і розміщення фінансових ресурсів підприємства.

Проводячи синтез понять прогнозування і фінансовий стан підприємства, можна зробити висновок, що: прогнозування фінансового стану підприємства - це розробка системи науково-обґрунтованих імовірних припущень про структурні зміни майна і капіталу підприємства, обумовлених ефективністю використання останнього, і альтернативних варіантах їх змін на основі ретроспективного аналізу основних елементів фінансового стану підприємства (майнового стану, ліквідності, фінансової стійкості, ефективності використання капіталу).

Таблиця 1 - Порівняльна характеристика прогнозу і плану

Критерій	Прогноз	План
Суть	науково-обґрунтоване, імовірне припущення про майбутній стан об'єкту	директива, що складається з переліку заходів, термінів, виконавців, ресурсів, необхідних для досягнення певного стану об'єкту
Задачі	передбачення перспектив зміни різних факторів, що впливають на діяльність підприємства	реалізація на практиці раніше розроблених прогнозів
Функції	аналіз і оцінка тенденцій зміни процесів і явищ для виявлення альтернатив розвитку об'єкту на перспективу	визначення конкретних шляхів для досягнення певного стану об'єкту в перспективі
Самостійність	більш незалежне поняття, ніж планування, але через останнє реалізується управлінський аспект прогнозування	розробляється незалежно від прогнозування, але адекватність плану обумовлена розробкою прогнозу
Об'єкт	об'єктом може виступати будь-яке явище або процес	не всі об'єкти прогнозування підлягають плануванню (наприклад, погода, демографічна ситуація)
Характер імовірності	носить імовірний характер, оскільки виникнення майбутнього пов'язане з елементом випадковості	певний порядок дій
Альтернативність	може бути поліваріантним	більш властива моноваріантність
Логіка	припущення (думка) про стан об'єкту в майбутньому може бути істинним або помилковим	система рекомендацій, які можуть бути прийнятними або неприйнятними для досягнення цілей
Директивність	не містить рекомендацій, але враховується при розробці останніх	носить рекомендаційний характер
Терміни	коригуються залежно від цілей прогнозування	чітко визначені

В вузькому розумінні під прогнозуванням фінансового стану слід розуміти науково-обґрунтовані припущення про тенденції зміни фінансових показників, які характеризують фінансове становище підприємства.

Для визначення сутності прогнозування фінансового стану підприємства пропонуємо застосовувати графічний метод. Використання графічного підходу до визначення економічного змісту прогнозування фінансового стану підприємства, передбачає представлення фінансового положення підприємства в тривимірній системі координат. У даній системі координат осі представляють собою складові фінансового стану (показники ліквідності, фінансової стійкості і ефективності використання капіталу), а фінансовий стан підприємства характеризується точкою з координатами які відповідають певним значенням фінансових показників (Рис.1).

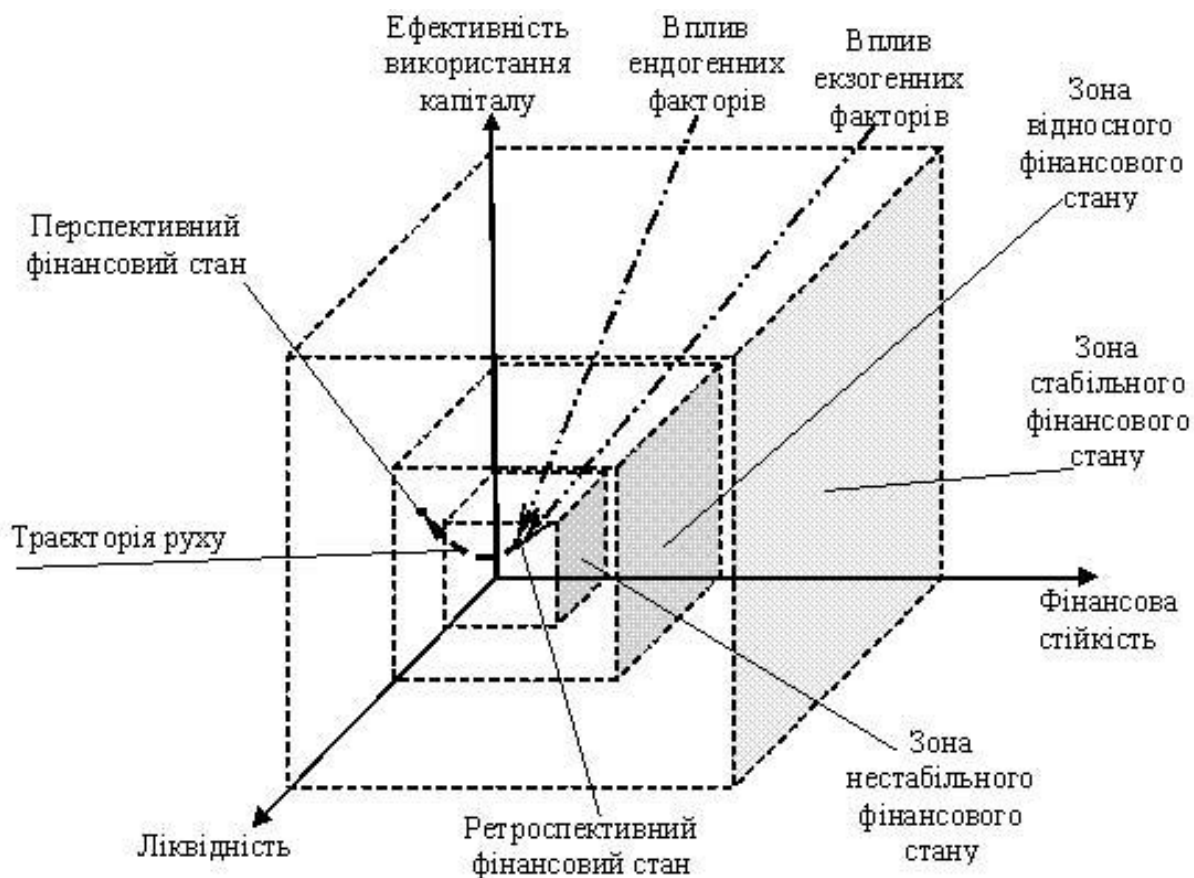

Рисунок 1 – Графічний підхід до прогнозування фінансового стану підприємства

Таким чином застосування графічного підходу до фінансового положення дозволяє зробити висновок: прогнозування фінансового стану - це визначення траєкторії зміщення фінансового стану в просторі, яке обумовлено ендогенним і екзогенним факторами

Виходячи із змісту і призначення прогнозування фінансового стану підприємства, можна виділити його основні функції і задачі.

До основних функцій прогнозування фінансового стану підприємства пропонується віднести попереджувальну, контролюючу, коригуючу.

Попереджувальна функція реалізується за допомогою аналізу майбутніх тенденцій зміни фінансового стану підприємства і передбачення нових факторів, які можуть істотно вплинути на фінансове положення підприємства. Тому прогнозування фінансового стану підприємства покликане забезпечити оптимальну базу для адаптації суб'єкта господарювання до умов функціонування.

Контролююча функція реалізується за допомогою перспективного аналізу оптимальності розміщення фінансових ресурсів підприємства з метою підвищення ефективності їх використання.

Корегуюча функція пов'язана з виявленням альтернатив розвитку підприємства і розробкою оптимального управлінського рішення, яке надалі повинне знайти своє відображення в плануванні [6, с.37].

До основних задач, які повинно вирішувати прогнозування фінансового стану

підприємства можна віднести:

1. Аналіз і виявлення тенденцій зміни фінансового стану підприємства;
2. Визначення діапазону змін фінансового стану підприємства;
3. Виявлення можливих проблемних «вузьких» місць у фінансовому стані підприємства;
4. Вибір оптимального управлінського рішення щодо залучення і використання фінансових ресурсів підприємства;
5. Своєчасна ідентифікація незадовільної структури балансу підприємства;
6. Виявлення основних факторів, що негативно впливають на фінансовий стан підприємства і пошук уникнення їх негативних дії;
7. Моделювання фінансового стану підприємства з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів функціонування підприємства [6, с.36].

Отже, на підставі вищевикладеного можна зробити висновок про значущість управлінського аспекту прогнозування. Так, використання прогнозування у фінансовому аналізі, а саме відносно фінансового стану підприємства, дозволяє оптимізувати управлінські рішення і підвищити ефективність використання обмежених фінансових ресурсів підприємства. Також прогнозування фінансового стану підприємства уможливорює перспективно оцінити кредитоспроможність і інвестиційну привабливість як самого підприємства, так і його контрагентів. Тому подальшої розробки потребує сама методика прогнозування фінансового стану підприємств, та її адаптація до українських умов господарювання.

Список літератури

1. Прогнозирование и планирование в условиях рынка: Учеб. пособие для вузов / Под ред. Т.Г. Морозовой, А.В. Пикулькина. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 1999. – 318с.
2. Прогнозирование и планирование экономики: Учеб. пособие / Под общ. ред. В.И. Борисевича, Г.А. Кондратовой. – Мн.: ИП «Экоперспектива», 2000. – 432с.
3. Матвієнко В.Я. Прогностика. – К.: Українські пропілеї, 2000. – 484с.
4. Золотогоров В.Г. Организация и планирование производства: Практ. пособие. – Мн.: ФУАинформ, 2001. – 528с.
5. Янковский Н.А. Прогнозирование развития крупного производственного комплекса: теория и практика. – Донецк: АО «Издательство Донеччина», 1999. – 159с.
6. Владимирова Л.П. Прогнозирование в условиях рынка: Учеб. пособие. – М.: Издательство Дашков и К°, 2000. – 308с..

В статье рассмотрен управленческий аспект прогнозирования и наведена сравнительная характеристика прогноза и плана. Выяснена сущность и роль прогнозирования финансового состояния предприятия, определены его функции и задачи.

In clause the administrative aspect of forecasting is considered and the comparative characteristic of the forecast and the plan is induced. The essence and a role of forecasting of a financial condition of the enterprise is found out, his functions and a problem are determined.